

ROME - Juristenreis donderdag, 10 - zondag 13 november 2016.

De jaarlijkse juristenreizen, georganiseerd door de Vlaamse Juristenvereniging, vormen inmiddels een kwartet dat er mag zijn: in 2013 bezochten we Den Haag, stad van het internationaal recht; in 2014 werd het *Legal London* en waren we drie dagen in de ban van de wondere wereld van common law, Inns of Court, sollicitors en QC's; in 2015 had Frankfurt am Main in petto, Europese keizersstad en handelsstad: *Euro am Main* en november 2016 bracht ons naar de Stad der Steden, Rome, bakermat van het Romeins recht, bijgevolg van het continentale privaatrecht.

Donderdag, 10 november 2016

Ryanair vlucht FR7010 brengt 25 Vlaamse juristen, onder wie menige *usual suspect* van de vorige juristenreizen, naar Rome – Fiumicino. Per autocar gaat het naar Hotel Accademia aan de Piazza Accademia di Santa Lucia, waar we onze kamers betrekken.

Hotel Accademia ligt in hartje Rome, op nog geen honderd meter van Rome's bekendste fontein: het

witmarmeren Trevifontein gewijd aan de zeegod Neptunus.

In de namiddag maken we kennis met onze gids voor de volgende dagen, dr. jur. utr. Frank Van den Broeke. Frank behoort tot het selecte gilde van de doctores in beide rechten, en heeft aanvullende diploma's in de economie, filosofie en theologie op zak. Zijn persoonlijke en intellectuele odyssee deed hem in Rome belanden, om er te blijven. Frank is een adept van *applied history* (zie www.frankvandenbroeke.com). Hoe verder je terugkijkt, hoe meer je vooruitblijkt. Dat dit tot merkwaardige verbanden aanleiding geeft, met soms Umberto Eco-achtige trekjes, zullen we nog herhaaldelijk mogen ervaren.

We bezoeken de Koninklijke Belgische Kerk en Stichting Sint-Juliaan-der-Vlamingen, waar Rector P. Hugo Vanermen mSC onze gastheer is. De oorsprong van de kerk ligt in de 8ste eeuw, als gasthuis (hospitium) voor Vlaamse pelgrims. Deze kleine, fraaie kerk ligt in het hart van de oude stad, aan de Via del Sudario nr. 40, naast de imposante San Andrea della Valle. De kerk werd in 1681-1682 grondig verbouwd en kreeg toen grotendeels zijn huidige aanblik van mini San Andrea al Quirinale, kerk ontworpen door Bernini. Veruit de belangrijkste maecenas van de stichting was een apotheker uit Ieper, Nicolaas van Haringhen, die eind 17e eeuw in Rome belandde en de San Giuliano tot zijn algemene legataris maakte. Het patrimonium van de Stichting bestaat vandaag uit drie grote *palazzi* (appartementengebouwen) uit de 18e-19e eeuw. De Stichting beheert deze 35 appartementen alsook de San Giuliano, uitsluitend met de inkomsten van eigen huurgelden (35 huurders) en geniet geen overheidssteun. Het doel van de Stichting blijft zoals in de oude statuten: beschikbaar zijn voor bedevaarders / landgenoten die in Rome verblijven of de Eeuwige Stad bezoeken. De San Giuliano was de titelkerk van de Vlaamse scheutist en kardinaal Jan Pieter Schotte (1928-2005). P. Schotte heeft er dan ook zijn laatste rustplaats.

De rest van de namiddag gidst Frank Van den Broeke ons door het oude centrum van Rome.

We passeren de Sant' Andrea della Valle, de Chiesa Nuova, met het graf van Philippus Neri (1515-1595), stichter van de Oratorianen, en met de *Domitilla* (1608) die Rubens beroemd maakte, de Galleria Spada, de San Agnese in Agone en de Chiesa di Sant'Ivo alla Sapienza, gewijd aan Ivo, patroonheilige der juristen. Onderweg vernemen we hoe genade, goede werken en aflat er zo hun eigen marketingstrategieën op na houden. En we worden ingewijd in de erfzonde, met name de waan zelf over ultieme "kennis van goed en kwaad" te beschikken.

Het avondmaal –niet het laatste- gebruiken we gezamenlijk in het stemmige Hosteria Miscellanea, aan de Via della Polombella 34. Onze gids blijkt zowaar ook met de mondharmónica overweg te kunnen en de Vlaamse samenzang was ook niet uit de lucht.

Vrijdag, 11 november 2016

Via het presidentiële Quirinaal wandelen we naar het internationale advocatenkantoor **Studio Legale Chiomenti** (opgericht in 1948 – thans 300 advocaten), Via Ventiquattro Maggio 43. **Mrs. Sebastiano Zimmiti** en **Stefano Passeri** en **prof. Avv. Silvio Martuccelli** geven ons een synopsis van de Italiaanse privaatrechtelijke procedure en invorderingsprocedures.

Het kantoor is gevestigd in het paleis van de prinses Pallavicini. Onderdeel van dit paleis is het Casino dell'Aurora (Paviljoen van de dagenraad) Dank zij de bemiddeling van het advocatenkantoor staat de eigenares ons toe een uitzonderlijk bezoek te brengen aan dit privé 'tuinhuis' met deskundige uitleg van een persoonlijke gids. Kardinaal Scipione Borghese liet dit barokke paviljoen begin 17de eeuw ontwerpen en bouwen door de Vlaamse architect Johannes Van Santen in de tuinen van het paleis. Het paviljoen is met prachtige fresco's bezet en heeft o.a. enkele landschapsschilderijen van Paul Bril (1554-1626). Het paviljoen heeft nog als verblijf gediend voor kardinaal Jules Raymond Mazarin, eigenlijk *Giulio Raimondo Ma(z)zarino*, eerste minister van de Franse koning Lodewijk XIV.

Na afloop van dit exclusief bezoek biedt Studio Legale Chiomenti ons een lichte lunch aan, wat ons de gelegenheid geeft om na te kaarten over –o.a.– de pro's en contra's van (verplichte) *mediazione* naar Italiaans model als ADR.

In de namiddag bezoeken we het Palazzo Valentini, met zijn ruïnes van een *domus romanus*, een patriciërswoning uit het keizerlijke Rome. Doorzichtige vloeren en multimedia reconstructies nemen ons mee op reis door de tijd.

Van de Palazzo Valentini haasten we ons in speedmarch naar de Galleria Borghese, het zomerhuis van kardinaal Scipione Borghese –inderdaad, die van de Villa Pallavicini- aan de rand van Rome. Daar ontdekken we dat Italianen, tegen hun eigen reputatie in, van bezoekers onverbiddelijk stiptheid verwachten: onze groepsreservatie blijkt *pile* op de reservatietijd zonder pardon geannuleerd omdat de groep nog niet voltallig is. De plaatsen zijn inmiddels beperkt en loting, onder leiding van reisleader en gerechtsdeurwaarder van dienst Marc Taeymans, bepaalt wie er bij de gelukkigen is. Ondergetekende heeft *chance* en mag binnen.

De collectie van de familie Borghese is overweldigend en de tijd is beperkt. Ik moet kiezen en zoek vooral de werken van Gian Lorenzo Bernini (1598-1680) op. Bernini tovert marmer tot leven. Ik sta stil bij de beelden *La Verita* en *David*. Hun betekenis voor de juristerij laat zich raden. De juiste toedracht achterhalen is wezenlijk voor de rechtsvinding. David en Goliath staan tegenover elkaar als de rechtsstaat tegenover de tirannie.

We splitsen ons op in kleine groepjes om 's avonds te dineren. We kunnen alvast het authentieke restaurant *Checchino* in de Via di Monte Testaccio ten zeerste aanbevelen.

Zaterdag, 12 november 2016

De vrije voormiddag vult iedereen in naar keuze. In de buurt van het Trevifontein kunnen we ons van uiteenlopende hebbedingetjes en culinaire specialiteiten voorzien ten behoeve van het achtergebleven thuisfront.

Om 13:45 –jawel, stipt- is het verzamelen geblazen voor de ingang van het Vaticaanse museum waar gids Frank Van de Broeke ons opwacht voor een tweede les *applied history*.

In het Pio Clementino Museum vernemen we o.m. hoe keizer Nero (37-68), vijfde Romeinse keizer en laatste uit de Juliaanse lijn, vermoedelijk gaandeweg schizofrener werd door het gebruik van kwikzilverpillen, die zijn artsen geneeskrachtige eigenschappen toedichtten. We passeren de Laocoönsculpturen, de Apollo van Belvédère, de Hermeskop van Praxiteles en lopen door het 300 meter lange Museo Chiaramonti.

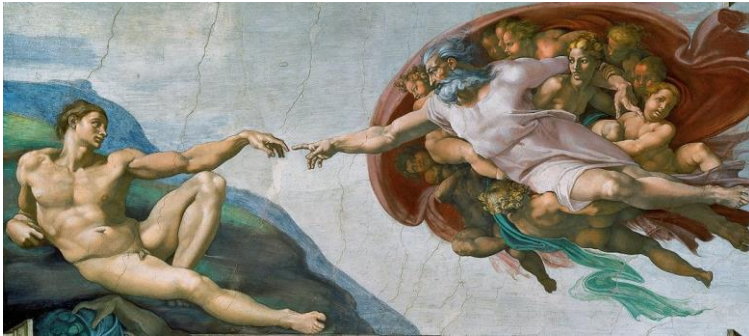
Langs zijn neus weg onderhoudt onze gids ons inmiddels over de raadselachtige leer der volmaakte verhoudingen van de Vitruviusman (1490) van Leonardi da Vinci, en over de vraag of Leonardo da Vinci een man van de wetenschap, dan wel een man van ideeën was.

We wandelen door de indrukwekkende galerij met Vlaamse / Rijselse wandtapijten, veelal geweven door leerlingen van Pieter Van Aelst tijdens het pontificaat van Clemens VII (1523-1534), alsook door de galerij, al even indrukwekkend, met 40 detailkaarten in fresco van de pauselijke gebieden in de tijd van Paus Gregorius XIII (1572-1585).

In de **Stanze di Raffaello** (Kamers van Rafaël Santi, 1483-1520) staan we uitgebreid stil bij *De School van Athene*. Aristoteles wijst voor zich uit, naar de concrete wereld. Plato wijst naar boven, naar de wereld van de abstracte ideeën, waarvan de concrete wereld slechts een afspiegeling heet te zijn. In de tuin van het Vaticaanse museum maakt onze gids ons attent op het contrast tussen de gouden wereldbol op het dak (de Platoonse, hemelse wereld) en de ijzeren wereldbol op de grond (de Aristotelische, aardse wereld). We vernemen hoe Johannes-Paulus II een platonist was en zijn opvolger, Benedictus XVI, een aristoteliaan, en waarom dit onderscheid belangrijk is geweest voor de kerk- en de wereldpolitiek: *applied history*.

De **Sixtijnse kapel** richt evident de blik naar het plafond: ook hier gaat het om wijzen, aanwijzen en verwijzen, als scheppingsdaad, als gebod, als uitnodiging. Michelangelo's (1475-1564) *De Schepping van Adam* (1511) vormt het centrale plafondfresco.

De vinger van God -'Jad'- wekt de materie in Adam tot leven . Adam zelf ligt er wat sloom bij. Dat de goddelijke opdracht van hem enige inspanning zal vergen, dat hij zichzelf zal moeten overtreffen of ten onder gaan, schijnt nog niet goed tot hem door te dringen. Een vrouwenfiguur kijkt toe van onder Gods linkerarm: de schepping zal maar slagen mits vrouwelijke inbreng. Dat de mens zichzelf zal moeten overtreffen, lijkt de vrouwenfiguur al wél door te hebben. En de mantel in de vorm van een uterus, waarin de hemelse figuren gewikkeld zijn, zal wel geen toeval zijn.

We ontdekken nog andere, min of meer verdoken verwijzingen, alsook stil protest tegen de dubbele moraal van het kerkelijke establishment. Vijf jaar vóór Martin Lütther suggereert Michelangelo in *Het Laatste Oordeel* dat iedereen is behept met de erfzonde, paus inclus. En Biago de Cesena, ceremoniemeester van Paus Paulus III, figureert, met ezelsoren, in de rechterbenedenhoek als Minos, rechter van de onderwereld. En onze gids zou onze gids niet zijn, mocht hij in de circulaire opzet van *Het Laatste Oordeel* niet de nakende Copernicaanse revolutie aangekondigd zien.

We verlaten de Sixtijnse Kapel richting **Sint-Pieters Basiliek** en Sint-Pietersplein en lopen bij het buitengaan ene Filip van België, met eega en kroost tegen het lijf.

Dineren doen we samen in *hostaria autentico romano I Buoni Amici*, Via Aleardo Aleardi 3, nabij Basilica Giovanni di Laterano, een stemmige bistro.

Zondag, 13 november 2016

Na ons ontbijt en check out in Hotel Accademia maken we ons op voor onze derde sessie *applied history*.

Onder leiding van Frank Van den Broeke bezoeken we het Colosseum, de Palatijn en het Forum Romanum.

In het **Colosseum** overlopen we in zevenmijlslarzen de Romeinse geschiedenis van de koningstijd tot de machtsgreep (Rubicon – 49 v. Chr.) door Gaius Julius Caesar, na zijn triumviraat met Gnaeus Pompeius Magnus en Marcus Licinius Crassus. Keizer Vespasianus startte in 72 de bouwwerken (70.000 plaatsen), die in amper 5 jaar tijd werden voltooid. De financiering kwam grotendeels uit de krijgsbuit van de plundering van Jeruzalem in 70. In hoofdorde Joodse gevangenen tekenden voor al het labeur.

Onze gids betoogt hoe *globalisering, privatisering en flexibiliteit* avant la lettre het Romeinse Rijk machtig maakten, hoe Plinius de Oudere 'fungus' (schimmel - peniciline) voorschreef om infecties bij gewonde gladiatoren tegen te gaan, hoe de nabootsing (*mimèsis*) van de natuur in steunboog en visgraatmotief de stevigste bouwstijl oplevert en hoe er een verband bestaat tussen de invallen van de Germaanse stammen en de afkoeling van de aarde vanaf het begin van de derde eeuw.

Op de **Palatijn** vernemen we hoe 'vrije slaven' 'cliënten' werden van machtige facties in het Romeinse machtsspel van maffiose *divide et impera*, en overwegen we hoe weinig er in dit opzicht misschien wel is veranderd.

Bij de aquaduct van Nero verwonderen we ons over het ingenieursvernuft van de Romeinen. Het vergezicht is overweldigend. Naar het noordoosten reikt de blik tot in de streek van Amatrice, dat in augustus 2016 door de recente aardbevingen zwaar werd getroffen.

We ronden af met een rondgang over het **Forum Romanum** en lunchen in de Bar Capitolino op de Campidoglio, vanwaar we een schitterend panorama hebben over de eeuwige stad in al haar facetten.

In de late namiddag verlaten we Rome per autocar, om vervolgens vanuit de luchthaven Fiumicino met Ryanair vlucht FR2984 naar Brussel te vliegen.

Rome laat ons inmiddels niet meer los, omwille van het Romeins recht en andere vormen van *applied history*, met dank aan onze gids Frank Van den Broeke en reisleader Marc Taeymans.

Bruno Coppieters – 2 februari 2017
Bestuurslid VJV – S.P.Q.R.